

EKONOMSKO-FINANSIJSKI REZULTATI POSLOVANJA SEKTORA SREDNJIH PREDUZEĆA REPUBLIKE SRBIJE

Finansijski rezultati poslovanja su jedan od najčešće analiziranih ekonomskih fenomena, a problematika unapređenja performansi poslovanja privrede i preduzeća bila je predmet različitih teorijskih razmatranja i brojnih empirijskih istraživanja (8), koja su uz korišćenje različitih pristupa i metodologija pokušavala da sagledaju različite aspekte ove problematike.

U ovom radu fokus istraživanja je bio na sagledavanju finansijskih rezultata srednjih preduzeća Republike Srbije u periodu nakon 2010. godine. Naime, reč je sektoru privrede koji u osnovi u osnovi svojim poslovnim rezultatima opredeljuje uspešnost poslovanja domaće privrede. Pored toga, u radu je sprovedena kritička analiza i ocena postojećeg poslovnog ambijenta, kao ključnog faktora koji utiče na uspešnost poslovanja. Radi se o kompleksnoj problematici koja je u uslovima negativnih efekta globalne ekonomske krize postala još složenija i zahteva dodatne istraživačke napore u pogledu potpunije analize postojećeg stanja, projekcije budućih kretanja i traženja odgovora na nove izazove.

Shodno osnovnim ciljevima koncipirana je struktura ovoga rada. Nakon uvoda, u drugom delu sprovedena je analiza makroekonomskog ambijenta Srbije. U trećem delu rada prezentirani su podaci o ulozi i značaju sektora srednjih preduzeća Republike Srbije. Četvrti deo rada bi obuhvatio ocenu finansijskog položaja srednjih preduzeća u periodu 2010-2017. godina. Najzad, ali ne najmanje važno, na kraju rada su umesto zaključaka dat je predlog preporuka za unapređenje poslovanja sektora srednjih preduzeća.

REZIME

Ključne reči: srednja preduzeća, uslovi poslovanja, ekonomsko-finansijski rezultati, Srbija

Značaj i uloga koju srednja preduzeća imaju u procesu nacionalnog privrednog rasta uzrokovali su potrebu za analizom i ocenom njihove ekonomsko-finansijske moći. Ove analize ukazuju da je u periodu 2010-2017. godina poslovanje srednjih preduzeća bilo u osnovi ekonomično i profitabilno. Pri tome, srednja preduzeća su raspolagala obrtnim fondom čija je vrednost bila niža od vrednosti zalih čime je, s aspekta dugoročnog finansiranja, bilo ugroženo održavanje likvidnosti. Za bolje poslovanje ovog sektora, neophodno je dalje unapređenje uslova poslovanja i efikasnija tekuća ekonomska politika.

ANALIZA OSNOVNIH EKONOMSKIH KRETANJA

Privredni i tržišni ambijent u Srbiji nije preterano povoljan i konkurentan u odnosu na druge zemlje u regionu. Naime, istraživanja Svetske banke, prezentovana u Izveštajima «Doing Business» u kojima su analizirani uslovi poslovanja na osnovu 10 parametara u pogledu lakoće obavljanja poslovanja (počevši od otpočinjanja poslovanja, obezbeđivanja dozvola za gradnju, zapošljavanja, mogućnosti kreditiranja poslovanja, preko zaštite investitora, ugovora, pa do zatvaranja preduzeća) ukazuju da je poslovni ambijent u Srbiji rangiran u periodu nakon 2010. godine, sve do 2014. dosta nepovoljno (na pozicijama ispod 70 mesta). Iako, se od 2015. godine uočava poboljšanje uslova poslovanja i znatno bolja pozicija Srbije na «Doing Business» listi, ipak i dalje se poslovanje preduzeća naše zemlje odvija pod impektom negativnih posledica globalne finansijske krize (2) i u uslovima velike neizvesnosti (7).

Ekonomija Srbije se suočavala sa velikim problemima od kojih mnogi imaju korene u prevaziđenoj privrednoj strukturi, greškama u procesu tranzicije, kao i odlučnosti u sprovođenju strukturnih reformi. Pri tome, negativni efekti svetske finansijske i ekonomske krize 2008-2010. godine, ali i problemi u vođenju tekuće ekonomske politike su samo još više razotkrili duboke strukturne probleme, ali i nametnuli nove izazove u pogledu prevazilaženja zatečenog stanja.

Kao osnovni problemi u oblasti osnovnih ekonomskih kretanja u periodu 2010-2017. godina uočavaju se pre svega sledeći:

- U periodu nakon 2010. godine zabeleženo je dosta spor rast privredne aktivnosti, a u nekim godinama BDP je smanjen, a poznato je da je mnogo lakše poslovati u rastućim (i velikim) ekonomijama, nego u uslovima sporog privrednog rasta. Slična kretanje zabeležena su i u oblasti industrijske proizvodnje.
- Istovremeno, nivo tražnje, meren prometom robe u trgovini na malo je bio ograničen, što je u značajnoj meri limitirajuće delovalo na obim poslovne aktivnosti mnogih privrednih subjekata. Takvim kretanjima je doprineo spor rast zarada i penzija, a u značajnom delu analiziranog perioda usled preduzetih mera finansijske konsolidacije, i smanjenje prihoda stanovništva. Naime, zbog problema vezanih za finansiranje visokog budžetsko deficita, Srbija je bila prinuđena da primeni opsežni program finansijske konsolidacije, u sklopu koga je došlo, pored ostalog, do redukcije dela plata i penzija.
- Praktično tokom celog perioda ispoljavao se usporeni rast kreditne aktivnosti banaka, što nepovoljno utiče na finansiranje tekuće proizvodnje i porast broja nelikvidnih preduzeća.

- Takođe uslove poslovanja u ovom razdoblju karakteriše u osnovi restriktivna monetarna politika, s tim da je stepen restriktivnosti bio u poslednjim godinama ublažen. To se prvenstveno ogleda kroz smanjenje referentne kamatne stope (kao i promena u politici obaveznih rezervi).
- Procesi privatizacije i restrukturiranja (9) bili su u ovom razdoblju dosta usporeni i prigušeni, što je uticalo na kumuliranje gubitaka u značajnom sektoru privrede, pre svega velikih preduzeća.

Tabela 1. Osnovni makroekonomski indikatori

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bruto domaći proizvod								
Bruto domaći proizvod, tekuće cene, mlrd. dinara	3.067	3.407	3.584	3.876	3.908	4.043	(4.521)	(4.754)
Bruto domaći proizvod, mil. EUR	29.766	33.423	31.683	34.262	33.318	33.491	(36.723)	(39.183)
Bruto domaći proizvod, realni rast, u %	0,6	1,4	-1,0	2,6	-1,8	0,8	(3,3)	(2,0)
Platni bilans, u mil. EUR								
Deficit tekućih transakcija, % BDP	-6,8	-10,9	-11,6	-6,1	-6,0	(-3,5)	(-2,9)	(-5,3)
Strane direktne investicije, neto, u mil. EUR	1.1334	3.319	752	1.298	1.236	1.803	1.899	2.414
Strane direktne investicije, neto, % BDP	3,8	9,9	2,4	3,8	3,7	(5,1)	(5,2)	(6,2)
Zaposlenost, zarade i penzije								
Broj zaposlenih, prosek, u 000	1.901	1.866	1.866	1.865	1.845	1.896	1.921	1.977
Aktivno nezaposlena lica, prosek, u 000	744	753	762	775	767	743	713	651
Stopa nezaposlenosti, MOR	19,2	23,0	23,9	22,1	19,2	17,7	15,3	13,5
Neto zarade, prosek perioda, u dinarima	34.142	37.976	41.377	43.932	44.530	44.432	46.097	47.893
- realne stope rasta	0,7	0,2	1,1	-1,5	-1,5	-2,1	2,5	0,9
Prosečna penzija, prosek perioda, u dinarima	19.890	21.285	22.450	23.378	23.553	23.196	23.488	23.913
- realne stope rasta	-5,9	-3,6	-2,2	-3,4	-2,1	-5,5	0,1	-1,2

Izvor: Ministarstvo finansija, <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=14036>; nova metodologija BDP

Ipak treba istaći da su u poslednje dve godine analiziranog perioda gotovo svi vodeći makro-ekonomski pokazatelji (bruto domaći proizvod, industrijska proizvodnja, inflacija, obim prometa, izvoza, nivo javnog duga, stanje u budžetu, i sl.) osetno poboljšani, što je u velikoj meri rezultat uspešno sprovedenog programa finansijske konsolidacije.

ZNAČAJ I ULOGA SREDNJIH PREDUZEĆA

Iako najskromnija po učešću u ukupnoj strukturi privrednih društava, srednja preduzeća, prema ključnim indikatorima razvoja, predstavljaju osnovne nosioce nacionalnog privrednog rasta. Naime, srednja preduzeća koja u strukturi sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetnika (MSPP) učestvuju sa svega 0,7% generišu 27,7% zaposlenosti i 31,2% prometa tog sektora. Takođe, srednja preduzeća generišu 33,7% BDV sektora MSPP kao i 49,5% i 42,9% njegovog izvoza i uvoza respektivno.

Tabela 2. Struktura osnovnih indikatora poslovanja nefinansijskog sektora, 2016. godina

Pozicija	Preduzetnici	u %						
		Mikro	Mala	Srednja	MSPP	MSPP	Velika	Ukupno
Broj preduzeća	71,6	24,7	3,0	0,7	100,0	99,9	0,1	100,0
Broj zaposlenih	29,6	18,4	24,3	27,7	100,0	65,7	34,3	100,0
Promet	16,9	22,3	29,5	31,2	100,0	65,1	34,9	100,0
BDV	23,2	15,4	27,7	33,7	100,0	56,2	43,8	100,0
Izvoz	2,5	20,5	27,5	49,5	100,0	40,8	59,2	100,0
Uvoz	1,3	21,1	34,7	42,9	100,0	56,3	43,7	100,0

Izvor: Ministarstvo privrede, Izveštaj o MSPP, 2016.

Prema sektorskom kriterijumu najveći broj srednjih preduzeća sa 36,7% učešća zabeležen je u sektoru C – prerađivačka industrija, zatim slede sektor G – trgovina na veliko i malo; popravka motornih vozila i motocikala (Trgovina) sa 27,1% učešća, sektor F – građevinarstvo sa 8,9% učešća, sektor A – poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (Poljoprivreda) sa 7,4% učešća, sektor H – saobraćaj i skladištenje sa 5,1% učešća, sektor M – stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti sa 4,2% učešća, dok svi ostali sektori apsorbuju 10,6% srednjih preduzeća (3).

Pored neravnomerne sektorske zastupljenosti i regionalna analiza je pokazala visok stepen disproporcije u nivou razvijenosti kao i neravnomernu geografsku distribuciju registrovanih srednjih preduzeća. U Beogradskom regionu i Regionu Vojvodina registrovano je više od 70% srednjih preduzeća, u regionima Šumadija i Zapadna Srbija zbirno je registrovano 18,8% srednjih preduzeća, dok je njihov ukupan broj u Južnoj i Istočnoj Srbiji daleko manji i iznosi 8,3% (3).

Značaj i uloga koju srednja preduzeća imaju u procesu nacionalnog privrednog rasta uzrokovali su potrebu za ocenom njihove ekonomsko-finansijske moći, koja je prezentovana u narednom poglavlju.

OCENA FINANSIJSKOG POLOŽAJA SREDNJIH PREDUZEĆA

Analiza ekonomsko finansijske moći srednjih preduzeća obuhvata period 2010-2017. godina čime je obezbeđena vremenska uporedivost podataka i uočavanje dinamike kretanja osnovnih indikatora razvoja. Finansijska analiza je izvršena na osnovu podataka obelodanjenih u oficijelnim finansijskim izveštajima preduzeća, javno dostupnim na sajtu Agencije za privredne registre (APR) na osnovu kojih su sastavljeni zbirni finansijski izveštaji. Analizom podataka obelodanjenih u bilansu stanja i bilansu uspeha izvršena je ocena finansijskog položaja i profitabilnosti srednjih preduzeća registrovanih na teritoriji Republike Srbije. Ocena finansijskog položaja izvršena je na osnovu podataka dobijenih analizom solventnosti, likvidnosti, zaduženosti, održavanja realne vrednosti kapitala, efikasnosti naplate potraživanja i izmirenja obaveza, dok je ocena profitabilnosti zasnovana na podacima dobijenim analizom ekonomičnosti poslovanja i različitim prinosnih stopa (5).

Ocena profitabilnosti izvršena je na osnovu rezultata dobijenih kalkulacijom stope poslovnog dobitka (Operating Profit Margin - OPM), stope neto prinosa na ukupnu poslovnu imovinu (Return on Assets – ROA), stope neto prinosa na sopstveni kapital (Return on Equity - ROE), stope rentabilnosti osnovnog kapitala (Return on Shareholders' capital – ROSC) i neto profitne marže (Return on sales - ROS).

Srednja preduzeća koja predstavljaju okosnicu privrednog rasta Republike Srbije odlikuje solventno poslovanje. U periodu 2010-2017. godina srednja preduzeća su raspolagala poslovnim imovinom koja je u proseku 1,6 puta bila viša od ukupnih obaveza.

Tabela 3. Racio solventnosti srednjih preduzeća u periodu 2010-2017.

Pozicija	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Racio solventnosti	1,6	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6	1,5	1,6

Izvor: IEN, Nacionalna mreža srednjih preduzeća u RS, 2016. i 2018.

Solventno poslovanje ne znači nužno i sposobnost održavanja likvidnosti u dugom roku. U periodu 2010-2017. godina srednja preduzeća su raspolagala obrtnim fondom čija je vrednost bila niža od vrednosti zaliha čime je, s aspekta dugoročnog finansiranja, ugroženo održavanje likvidnosti.

Tabela 4. Likvidnost srednjih preduzeća u periodu 2010-2017.

Pozicija	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Likvidnost drugog stepena	0,81	0,82	0,80	0,73	0,70	0,76	0,65	0,73
Likvidnost trećeg stepena	1,15	1,18	1,18	1,08	1,05	1,13	0,96	1,11
Obrtni fond (u mil. RSD)	75.342	92.966	100.392	118.937	127.093	159.446	181.513	258.604
Procenat pokriva zaliha obrtnim fondom	45,66	50,85	48,31	54,84	53,92	66,17	55,29	70,09

Izvor: IEN, Nacionalna mreža srednjih preduzeća u RS, 2016. i 2018.

Osnovne karakteristike likvidnosti srednjih preduzeća registrovanih na teritoriji Republike Srbije u periodu 2010-2017. godina su:

- Srednja preduzeća u posmatranom periodu nisu raspolagala dovoljnom visinom likvidnih obrtnih sredstava koja su bila potrebna za plaćanjeospelih kratkoročnih obaveza. U periodu 2010-2017. godina svakih 100 dinara kratkoročnih obaveza u proseku je bilo pokriveno sa 75 dinara likvidnih obrtnih sredstava;
- Kako su u periodu 2010-2017. godina zalihe, kao trajna obrtna sredstva, u ukupnim obrtnim sredstvima učestvovale manje od 50%, prema zabeleženim vrednostima racia likvidnosti trećeg stepena, likvidnost srednjih preduzeća se ocenjuje kao uslovno prihvatljiva. U posmatranom periodu srednja preduzeća su svakih 100 dinara kratkoročnih obaveza u proseku pokrivala sa 111 dinara obrtnih sredstava;
- U celokupnom posmatranom periodu srednja preduzeća su poslovala sa pozitivnim obrtnim fondom. Preduzeća su raspolagala dovoljnom visinom trajnih i dugoročnih izvora finansiranja za pokriće dugoročno vezanih sredstava pri čemu su jedan deo tih izvora koristila i za finansiranje zaliha. Međutim, u periodu 2010-2017. godina srednja preduzeća su raspolagala obrtnim fondom čija je vrednost bila niža od vrednosti zaliha čime je, s aspekta dugoročnog finansiranja, ugroženo održavanje likvidnosti. S obzirom da se zalihe koje su neophodne za održavanje kontinuiteta poslovanja prilikom ocene likvidnosti posmatraju kao stalna sredstva, poželjno ih je finansirati iz trajnih i dugoročnih izvora finansiranja. Dinamički posmatrano, tokom celokupnog posmatranog perioda srednja preduzeća su iz trajnih i dugoročnih izvora u proseku finansirala svega 55,64% zaliha. U posmatranom periodu, u proseku 44,36% zaliha srednjih preduzeća bilo je finansirano iz kratkoročnih izvora finansiranja. Činjenica da se u posmatranom periodu pojavljuje deo zali-

ha koji je bio finansiran iz kratkoročnih izvora finansiranja uticala je na uslovno prihvatanje likvidnosti trećeg stepena.

U posmatranom periodu, struktura pasive srednjih preduzeća s aspekta vlasništva pomerena je u korist pozajmljenih izvora finansiranja. U periodu 2010-2017. godina pozajmljeni izvori su u ukupnim izvorima finansiranja u proseku učestvovali 59,69%. O višem učešću pozajmljenih u ukupnim izvorima finansiranja svedoči i D/E racio (Debt/Equity) čija vrednost u periodu 2010-2017. godina ukazuje na činjenicu da su kreditori u slučaju srednjih preduzeća registrovanih na teritoriji Republike Srbije u proseku obezbeđivali 1,48 sredstava na 1 novčanu jedinicu vlasnika kapitala. S druge strane, vrednost stope pokrivenosti stalne imovine ukupnim dugoročnim izvorima finansiranja iznad 100% svedoči o činjenici da su srednja preduzeća raspolagala dovoljnom visinom dugoročnih sopstvenih i pozajmljenih izvora za finansiranje stalne i dela obrtne imovine što je potvrđeno i analizom obrtnog fonda.

Tabela 5. Zaduzenost srednjih preduzeća u periodu 2010-2017.

Pozicija	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Učešće sopstvenog kapitala u ukupnim izvorima finansiranja (%)	39,39	42,14	41,30	39,96	39,05	40,96	39,22	40,50
Učešće obaveza u ukupnim izvorima finansiranja (%)	60,61	57,86	58,70	60,04	60,95	59,04	60,78	59,50
D/E racio	1,54	1,37	1,42	1,50	1,56	1,44	1,55	1,47
Pokrivenost stalne imovine dugoročnim izvorima finansiranja (%)	117,29	118,83	121,79	115,05	115,20	117,93	113,41	119,60

Izvor: IEN, Nacionalna mreža srednjih preduzeća u RS, 2016. i 2018.

U posmatranom periodu u svim poslovnim godinama, osim u 2012. godini i 2017. godini, zabeleženo je ne samo održavanje nego i rast realne vrednosti sopstvenog kapitala srednjih preduzeća. U 2012. godini i 2017. godini srednja preduzeća nisu bila u mogućnosti da finansiraju prostu reprodukciju iz sopstvenih izvora. Realna vrednost sopstvenog kapitala se u 2012. godini i 2017. godini po osnovu efekata revalorizacije i akumuliranog neto dobitka smanjila za 9,91 i 1,14 indeksnih poena respektivno. U 2011. godini srednja preduzeća povećala su realnu vrednost sopstvenog kapitala po osnovu efekata revalorizacije i akumuliranog neto dobitka za 10,24 indeksnih poena, a u periodu, 2013. - 2016. godina za 16,61, 2,34, 1,64 i 34,58 indeksnih poena respektivno.

Tabela 6. Održavanje realne vrednosti sopstvenog kapitala srednjih preduzeća u periodu 2010-2017.

Pozicija	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Indeks neto sopstvenog kapitala	117,24	102,29	118,81	104,04	108,64	146,78	101,06
Indeks potrošačkih cena	107,00	112,20	102,20	101,70	107,0	112,2	102,2

Izvor: IEN, Nacionalna mreža srednjih preduzeća u RS, 2016. i 2018.

U periodu 2010-2017. godina za srednja preduzeća karakterističan je uslovno prihvatljiv položaj na nabavnom i prodajnom tržištu. Prihvatljiv iz razloga što preduzeća u kraćem roku naplaćuju svoja potraživanja nego što izmiruju svoje obaveze prema dobavljačima. Uslovno prihvatljiv iz razloga što su i za prodajno i za nabavno tržište karakteristični prolongirani rokovi naplate potraživanja, odnosno izmirenja obaveza. U periodu 2010-2017. godina srednja preduzeća su svoja potraživanja naplaćivala u proseku svakih 125 dana, dok su im obaveze dospedale za plaćanje na svakih 167 dana.

Tabela 7. Položaj srednjih preduzeća na prodajnom i na nabavnom tržištu u periodu 2010-2017.

Pozicija	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Koeficijent obrta potraživanja od kupaca	2,55	2,86	3,08	2,99	3,07	3,11	2,88	2,96
Vreme trajanja jednog obrta potraživanja od kupaca	143	128	119	122	119	118	127	123
Koeficijent obrta kratkoročnih obaveza	2,05	2,34	2,48	2,20	2,16	2,35	1,87	2,16
Vreme trajanja jednog obrta kratkoročnih obaveza	178	156	147	166	169	156	195	169

Izvor: IEN, Nacionalna mreža srednjih preduzeća u RS, 2016. i 2018.

Viši nivo kumulativnog poslovnog dobitka u odnosu na kumulativni poslovni gubitak rezultirao je pozitivnim neto efektom, odnosno pozitivnom stopom poslovnog dobitka. U posmatranom periodu svaki dinar poslovnih prihoda srednjih preduzeća u proseku je stvarao 5,12% poslovnog dobitka.

U periodu 2010-2017. godina srednja preduzeća su na svaki dinar uloženi u ukupna sredstva i na svaki dinar investiranog sopstvenog kapitala u proseku ostvarila 2,04% i 4,84% neto dobitka respektivno (4). U posmatranom periodu srednja preduzeća su na svaki dinar uloženi osnovnog kapitala u proseku ostvarila 8,49% neto dobitka. Istovremeno, ova preduzeća su u proseku 2,28% poslovnih prihoda akumulirala u formi neto dobitka.

Tabela 8. Stope profitabilnosti srednjih preduzeća u periodu 2010-2017.

	u %							
Pozicija	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
OPM kumulativ	7,42	6,87	7,00	6,09	6,10	6,05	6,71	6,56
OPM kumulativ	-1,76	-1,36	-1,48	-1,58	-1,47	-1,32	-1,32	-1,56
OPM neto efekat	5,67	5,52	5,52	4,51	4,63	4,73	5,39	4,99
ROA kumulativ	4,42	5,18	5,20	4,37	4,23	4,75	4,89	4,97
ROA kumulativ	-2,57	-2,11	-3,31	-3,52	-4,11	-2,31	-2,28	-1,47
ROA neto efekat	1,85	3,07	1,90	0,85	0,12	2,44	2,61	3,50
ROE kumulativ	11,22	12,29	12,60	10,44	10,22	11,07	11,34	11,51
ROE kumulativ	-6,53	-5,01	-8,01	-8,41	-9,93	-5,39	-5,29	-3,40
ROE neto efekat	4,69	7,28	4,60	2,03	0,29	5,69	6,05	8,10
ROSC kumulativ	20,53	21,31	22,15	18,38	18,05	18,87	18,04	21,65
ROSC kumulativ	-11,95	-8,69	-14,07	-14,80	-17,53	-9,18	-8,42	-6,40
ROSC neto efekat	8,58	12,62	8,08	3,58	0,52	9,69	9,63	15,25
ROS kumulativ	5,30	5,61	5,25	4,67	4,51	5,07	5,85	5,71
ROS kumulativ	-3,08	-2,29	-3,34	-3,76	-4,38	-2,47	-2,73	-1,69
ROS neto efekat	2,21	3,33	1,91	0,91	0,13	2,61	3,12	4,02

Izvor: IEN, Nacionalna mreža srednjih preduzeća u RS, 2016. i 2018.

U celokupnom posmatranom periodu ukupno poslovanje srednjih preduzeća se ocenjuje kao ekonomično. U okviru poslovnih aktivnosti, takođe je zabeleženo ekonomično poslovanje, dok je ekonomično poslovanje u okviru finansijskih aktivnosti zabeleženo jedino u 2017. godini.

Tabela 9. Racia ekonomičnosti srednjih preduzeća u periodu 2010-2017.

Pozicija	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ekonomičnost ukupnog poslovanja	1,02	1,04	1,02	1,02	1,01	1,03	1,04	1,05
Ekonomičnost poslovnih aktivnosti	1,06	1,06	1,06	1,05	1,05	1,05	1,06	1,05
Ekonomičnost finansiranja	0,49	0,74	0,57	0,65	0,43	0,80	0,50	1,04

Izvor: IEN, Nacionalna mreža srednjih preduzeća u RS, 2016. i 2018.

PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE POSLOVANJA SREDNJIH PREDUZEĆA

Uprkos značajnog napretka ostvarenog poslednjih godina postojeći ekonomski ambijent i način funkcionisanja srednjih preduzeća još uvek nije zadovoljavajući. Da bi se obezbedio intenzivniji, dugoročno održivi privredni razvoj i unapređenje

ECONOMIC-FINANCIAL RESULTS OF BUSINESS OPERATIONS OF THE SECTOR OF CENTRAL ENTERPRISES OF THE REPUBLIC OF SERBIA SUMMARY

Key words: medium enterprises, business conditions, economic and financial results, Serbia

The importance and role of medium-sized enterprises in the process of national economic growth has caused the need for analysis and evaluation their economic and financial power. These analyzes indicate that in the period 2010-2017. medium-sized enterprises have been operating in economical and profitable manner. In doing so, medium-sized enterprises had a craft fund whose value was lower than the value inventory, so from the perspective of the long-term financing, the maintenance of liquidity had been endangered For better work of this sector, further improvement of business conditions is necessary and more efficient current economic policy.

konkurentnosti poslovanja, neophodno je sprovođenje brojnih, složenih i uzajamno povezanih strukturnih promena.

Na osnovu dobijenih rezultata o poslovanju srednjih preduzeća izvedene su preporuke za kreatorne makroekonomske politike u Republici Srbiji. Cilj definisanja preporuka je unapređenje poslovnog okruženja i podrška razvoju tehnološki intenzivnih srednjih preduzeća. Ove preporuke uključuju:

- Unapređenje komunikacije između regionalnog i nacionalnog nivoa pri donošenju javnih politika koje doprinose razvoju poslovnog ambijenta MSPP;
- Jačanje svesti o značaju i ulozi koju srednja preduzeća imaju u procesu nacionalnog privrednog rasta;
- Uključivanje relevantnih predstavnika sektora MSPP u proces donošenja nacionalne regulative koja uređuje njihovo poslovanje;
- Razvoj programa za unapređenje inovativnih aktivnosti sektora MSPP;
- Razvoj finansijskih i edukativnih programa podrške za MSPP koja posluju u visoko tehnološkim oblastima,
- Unapređenje postojećih i razvoj novih programa saradnje sektora MSP i naučne zajednice i dr.

LITERATURA

1. «Doing Business» World Bank, (2010-2017), <https://tradingeconomics.com/serbia/ease-of-doing-business>
2. Đukić, P. (2012) Sustainable Development Under Impact of the Crisis – Global and National Dimensions, Institut ekonomskih nauka, Economic Analysis (2012, Vol. 45, No. 1-2), 1-18
3. Đuričin, S., Stevanović, S., Ljumović, I. i Simović, V. (2016) Nacionalna mreža srednjih preduzeća u Republici Srbiji, Institut ekonomskih nauka, Beograd
4. Đuričin, S., Stevanović, S., Ljumović, I. i Simović, V. (2018) Nacionalna mreža srednjih preduzeća u Republici Srbiji, Institut ekonomskih nauka, Beograd
5. Đuričin, S. i Bodroža, D. (2013) The Impact of Drought on Yield Position of the Group of Enterprises from Agriculture Sector. Economics of agriculture, LX (1), 25-38.
6. Ministarstvo privrede (2017). Izveštaj o malim i srednjim preduzećima i preduzetništvu za 2016. godinu, Ministarstvo privrede, Sektor za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva
7. Pešaković, G. (2017) Global Economy 1987-2017 – Unpredictability of Predictability, Institut ekonomskih nauka, Economic Analysis (2017, Vol. 50, No. 3-4), 1-8.
8. Prlić, K., Mijalković, J., Prlić, S. (2016) Innovation Analysis of the Sector of Small and Medium Enterprises and Entrepreneurs (SMEs) in the Republic of Serbia, Institut ekonomskih nauka. Economic Analysis (2016, Vol. 49, No. 3-4), 81-96
9. Stošić, I. (2014) Privatization and Company Restructurings Impact on Serbia, Institut ekonomskih nauka, Economic Analysis (2014, Vol. 47, No. 1-2), 127-136.